

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Ajatuksissa taidepalvelutoiminta

Ostopalvelulla onneen kulttuurin tuottamisessa?

Anu Gustafsson

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Anu Gustafsson	Sivumäärä 37 ja 2 liitesivua
Työn nimi Ajatuksissa taidepalvelutoiminta – Ostopalvelulla onneen kulttuurin tuottamisessa?	
Ohjaavat opettajat Minna Hautio, Helena Holsti-Setälä	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämän opinnäytetyön lähtökohta oli tutkia ostopalvelu- toiminnan soveltuvuutta kuntien kulttuuritarjonnan oheen. Työn tarkoituksena on kehittää palvelumalli kulttuurin ostopalvelutoiminnalle. Työssä on haastateltu kahta hyvin erilaisesti kulttuuritoimintansa järjestänyttä kuntaa sekä kahta ammattitaiteilijaa. Tutkimukseen on haastateltu myös läänintaiteilijaa sekä monissa kuntien kulttuuritoiminnan kehittämissankkeissa toiminutta henkilöä.</p> <p>Teoriaosuudessa käsitellään kulttuurin asemaa ja roolia kunnissa sekä kulttuurin vaikutusta hyvinvointiin. Myös palvelun tuotteistaminen ja erilaiset kulttuuripalveluiden tuottamismallit ovat tarkastelun alla.</p> <p>Opinnäytetyö voi toimia ensimmäisenä askeleena kohti kulttuurin ostotoiminnan käynnistämistä. Kuntien moninaisuuden vuoksi mallin täytyy olla muokattavissa eri lähtökohtiin sopivaksi. Työ antaa arvokasta tietoa erityisesti siitä, mitä mieltä taiteilijoiden keskuudessa ollaan tämän kaltaisesta toiminnasta.</p>	
Asiasanat kulttuurituotanto, ostopalvelu, kulttuuritoiminta, kulttuuritarjonta	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Anu Gustafsson	Number of Pages 37 + 2
Title Art service in thoughts – Can service product in culture make the difference?	
Supervisors Minna Hautio, Helena Holsti-Setälä	
Abstract <p>This thesis focuses in developing cultural service product for municipalities or private parties. It tries to find out what would be the ideal model for the service. Theory consists of culture's role in the municipalities and in people's lives in Finland. Theory also gives information about designing a service product and the meaning of culture in welfare.</p> <p>Two municipalites were interviewed for the research. From artist field there were two artists interviewed. Additional comments for the questions asked are from regional artist and from cultural producer Anu Taivainen that has been part of many developing projects related to culture in Salo.</p> <p>The thesis can be the first point were to start developing model for the cultural service product. It gives the basic information for the developing process The thesis gives one possibility for the service model.</p>	
Keywords cultural management, service, cultural activities	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 KESKEISET KÄSITTEET	7
3 KULTTUURIPALVELUT OSANA KUNTALAISEN ELÄMÄÄ	9
3.1 Kulttuurin asema ja rooli	10
3.2 Kulttuuri ja hyvinvointi	11
3.3 Kulttuuripalveluiden tuottamismalleja	14
3.4 Palvelun tuotteistaminen.....	17
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	19
4.1 Tutkimustulokset: kunnat	21
4.2 Tutkimustulokset: taiteilijat.....	23
4.3 Tutkimustulokset: kulttuurituottaja.....	25
5 TULOSTEN ANALYSOINTI JA PÄÄTELMÄT	28
6 KULTTUURIKARAVANIN PALVELUMALLI	33
LÄHTEET	37
LIITTEET	40

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aihe on tutkia ostopalvelun soveltuvuutta kulttuurin tuottamiseen. Tutkimuksen perusteella on tarkoitus luoda malli ostopalvelutoimintaan. Lähtökohtana on ajatus, että ostopalvelu tulisi pääasiassa kuntasektorille. Tutkin työssäni erityisesti kuntasektorin ja taiteilijoiden suhtautumista ideaan ostopalvelusta, jolle olen antanut työnimeksi Kulttuurikaravaani. Huomiota saavat myös kulttuuripalvelun tarjoamiseen vaikuttavat seikat. Tarkoitus on tarjota taidesektorille työtä ja kuntasektorille kulttuuria. Koska kyse on oman ideoinnin pohjalta lähteneestä tuotteesta, ei varsinaista tilaajaa työllä ole.

Kuntasektori on viime vuosina karsinut itse tuottamiaan kulttuuripalveluja ja suosii hankinnoissaan ostopalveluja. Kulttuuripalveluiden tuottaminen kolmannen sektorin avulla on tärkeässä roolissa kuntien kulttuuripalveluista puhuttaessa (Koivisto, Lehtikainen & Pasanen-Willberg & Ruusuvirta & Saukkonen & Tolvanen & Veikkolainen 2010, 14-15). Kolmas sektori muodostuu keskenään hyvin erilaisista toimijoista. Kulttuurikaravaani sijoittuisi kolmannella sektorilla yritysmäisimpään toimintaan. Toiminnan tavoite olisi saada aktivoitua maaseutua kulttuurielämän osalta, ei voiton tavoittelu. Kulttuurikaravaani -palvelu tarjoaisi vaihtoehdon kulttuuripalveluiden ylläpidolle. Palvelun avulla vaihtoehtona olisi ostaa kulttuuritoimintaa lyhyiksi ajoiksi ja saada oman kunnan kulttuuritarjontaan vaihtelua sitouttamatta kuitenkaan liian paljon varoja toimintaan. Pystyäkseen huomioimaan kaikkien osapuolien näkökulmat palvelumallissa, on kehittämistehtäväni:

Miten rakentaa sekä kuntia/kolmatta sektoria että taiteentekijöitä hyödyttävä palvelu, joka on helposti monistettavissa ja tuotettavissa niin, että kustannusten jälkeen tuottajakin saa palkan?

Tämä opinnäytetyö on tärkeä osa tekijänsä kehittymistä kohti yritysmäistä toimintaa ja antaa tilaisuuden tarkastella kulttuurisen ostopalvelutoiminnan mahdollisuuksia ja uhkia. Työ tuottaa arvokasta tietoa kulttuurisen palvelutoiminnan aloittamisen suunnitteluun sekä antaa uusia näkökulmia siihen haastattelumateriaalien muodossa. Kulttuurikaravaani on ajankohtainen aihe, sillä kunnat karsivat kulttuuritoimintaa suurien ylläpitokustannusten vuoksi, mutta myös alueellisen epätasa-arvon johdosta.

Maan kaupungeissa ja suurissa kunnissa on vuoden ympäri runsaastikin kulttuurista toimintaa, mutta maaseutualueilla toimintaa on vähän tai ei lainkaan. Tämä epätasa-arvoisuus vaikuttaa vakituisten asukkaiden maaseudulla viihtymiseen merkittävästi. Kulttuurikaravaanin avulla palveluja olisi mahdollista kokeilla lyhytaikaisesti ilman merkittävää taloudellista riskiä.

Työ pohjaa useaan opetus- ja kulttuuriministeriön tilaamaan selvitykseen, joita viime vuosina on laadittu. Koska kyseessä on uuden palvelun kehittäminen, aivan samankaltaista työtä ei ole. Palvelutoimintaa sinänsä kulttuurin kentällä on paljonkin, mutta opinnäytteen tarkoituksena on myös kartoittaa millaisia kulttuuripalvelumalleja nykyisin on olemassa vapailla markkinoilla.

2 KESKEISET KÄSITTEET

Kolmannella sektorilla tässä työssä tarkoitetaan kokonaan vapaaehtoistoiminnalla katettavia palveluita ja toimintoja, mutta myös toimintoja, joiden piirissä on palkattuja ihmisiä. Kulttuurikaravaani kuuluu yritystoiminnan kaltaiseen ryhmään, mutta toimintaa ohjaa kannattavuuden lisäksi myös vahva arvopohja. (Koivisto ym. 2010, 13)

Julkisyhteisöllä työssä viitataan kunta- ja kaupunkisektoriin. Julkisyhteisö voidaan käsittää laajemminkin, mutta tässä työssä sillä tarkoitetaan joko kuntaa tai kaupunkia tai yleisemmin molempia hallinnollisia termejä.

Liikkuvalla taidepalvelutoiminnalla tarkoitetaan palvelutuotetta, jota varten opinnäytetyötä tehdään. Taidepalvelutoiminta voi olla kunnan tai yksityisen sektorin tarjoamaa palvelua, jonka kautta kunnan asukkaat voivat harrastaa taidetta. Työn kohteena oleva opinnäytetyön perusteella muodostettava taidepalvelutoiminta on saanut työnimekseen Kulttuurikaravaani, jota työssä myös käytetään.

Taiteen tekijä on työssä osapuoli, joka tekee työkseen taidetta ja Kulttuurikaravaanin näkökulmasta hän opettaa tai tarjoaa muuten taiteen osaamistaan myös niille kuntalaisille, joille taidepalvelutoimintaa tarjotaan. Taiteentekijän toimeentulo on usein kiinni monesta eri osasesta. Kulttuuripalvelu, jota tässä opinnäytetyössä on tarkoitus kehittää, voisi olla uusi lisätapa saada toimeentuloa taiteentekijöille.

Kulttuuripalvelulla tarkoitetaan sekä laitoksia kuten kirjasto tai teatteri, mutta myös fyysiseen paikkaan sitomatonta kulttuuria, jota voidaan toteuttaa eri ympäristöissä olemassa olevien resurssien mukaisesti. Kuntien ja kaupunkien kulttuuripalvelut ovat usein muodostelma fyysisten laitosten toimintaa ja kulttuuritoiminnan toiminnallista tukemista kohdistuen pelkästään kulttuurituotteeseen, ei varsinaiseen tapahtumapaikkaan (Saukkonen & Ruusuvirta 2009, 14-15). Tämän opinnäytetyön lopputuote tähtää paikasta riippumattomaan kulttuuripalveluun.

Kulttuuripolitiikalla tarkoitetaan julkisyhteisön tulkintaa, kehystämistä, sääntelyä, hallinnointia sekä kehittämistä kulttuurin käsitteen ilmaisemia inhimillisen ja sosiaali-

sen toiminnan alueiden osalta ja puuttuu tai osallistuu näin kulttuurisiin ilmiöihin ja aktiviteetteihin. (Mt.16)

Toimintamalli on tapa toimia. Toimintamalleja voi olla niin useita kuin on toimijoitakin, kuitenkin julkisyhteisöissä käytetään usein vain muutamaa hyväksi todettua tapaa tehdä asioita. Julkinen päätöksen teko asettaa myös omat vaatimuksensa kunnallisille toimintamalleille.

Tuotteistamisella tarkoitetaan asiantuntemuksen tai osaamisen jalostumista myynti-, markkinointi-, ja toimituskelpoiseksi palvelutuotteeksi. (Parantainen 2008, 11)

Palvelumuotoilu on palveluiden määrittämistä ja kehittämistä tutkimusten perusteella saadun materiaalin pohjalta. Palvelumuotoilulla pyritään saamaan aikaan palvelu, joka vastaa tulevaisuuden palvelutarpeeseen ja saa aikaan 100%: sen asiakastyytyväisyyden. (Tuulaniemi 2011, 10-12)

3 KULTTUURIPALVELUT OSANA KUNTALAISEN ELÄMÄÄ

Ihmisen halu kokea elämänsä merkityksekkäänä ja tehdä mielekkäitä asioita, on edellytyksenä henkisellet, fyysiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille. Taide- ja kulttuuri-toiminta antaa mahdollisuuden toimintaan, jossa korostuu aineettoman hyvinvoinnin merkitys. Kulttuuritoiminnan kautta ihminen saa omia elämyksiä, luovia voimavaroja, kokemuksia osallisuudesta sekä vuorovaikutuksesta muiden ihmisen kanssa. Tätä kautta ihminen pystyy voimaantumaa sekä pitämään yllä toimintakykyään ja kehittämään itseään (Liikanen 2010, 57 – 61.)

Kulttuurin vaikutus elämää kohentavana tekijänä on tullut esille eri tavoin eri aikakausina. Kulttuuripolitiikalla on pyritty esimerkiksi autonomian ajan loppupuolella ja heti sotien jälkeen rakentamaan kansallisidentiteettiä ja vahvistamaan kansallista yhtenäisyyttä. (Saukkonen & Ruusuvirta 2009, 17)

1960-luvulla alkoi aika, jolloin kulttuuripolitiikalla uskottiin saatavan ennalta laskettuja toivottuja vaikutuksia yhteiskuntaan. Tämän jälkeen kulttuurin avulla on yritetty edistää tasa-arvoa, niin alueellista kuin kulttuuristakin tasa-arvoa. Kulttuuri on siis koettu hyvin tärkeänä välineenä yhteiskunnassa saavutettaessa niin kansallista kuin yksilöllistäkin hyvää. (Mt.18)

Suomessa tuli voimaan laki kuntien kulttuuritoiminnasta vuonna 1981, jossa säädettiin kuntien velvollisuudeksi niin harjoittaa kuin tukeakin kulttuuritoimintaa, kunnat saivat toimintaan rahoitusta valtiolta. Kuntien tuli myös perustaa kulttuurilautakunta ja toiminnan käynnistämiseksi oli mahdollista saada valtionosuutta viranhaltijoiden palkkaamiseen. Tänä päivänä kuntien ja valtion rooli kulttuurin rahoittajana on vähentynyt. Vastaavasti julkisen rahoituksen rooli kulttuurirakennuksiin sekä kulttuurin ammattikoulutukseen investoijana on kasvanut. (Mt.18 - 19)

Vuonna 1992 kuntien kulttuurihallintoa kevennettiin voimaan tulleella lailla (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 1992/728). Tämän muutoksen jälkeen kuntien rahoituksellinen vastuu kulttuuritoiminnasta kasvoi, toisaalta kunnat saivat myös enemmän liikkumavaraa päättää toiminnan organisoinnista ja kulttuuripalveluiden järjestämisestä.

tä. Myös valtionosuuksien käyttämiseen tuli enemmän valinnan vapautta. (Saukkonen & Ruusuvirta 2009, 19)

Euroopan Unionin myötä vastuu kulttuuritoiminnan järjestämisestä on yhä jäsenvaltioilla, mutta toimintaa täydennetään ja myötävaikutetaan unionin toimesta. Kuntien kulttuuritoimintaa sääteleviä lakeja on useita. Yleinen tulkinta on kuitenkin lukuun ottamatta kirjastopalveluita ja ns. yleistä kulttuuritoimintaa, että laki on sovellettavissa monin eri tavoin, eikä kunnan ole pakko tuottaa palveluita itse, vaan se voi hankkia niitä muilta. Tämän työn kannalta tuo seikka on ensimmäinen lähtökohta. On siis mahdollista laillisesti tarjota kunnalle kulttuuritoimintaa ostopalveluna. (Mt. 21)

3.1 Kulttuurin asema ja rooli

Kulttuurin asema tänä päivänä on muuttunut kansallisen identiteetin rakentajasta enemmän yksilön suuntaan. Kulttuurin odotetaan auttavan ihmisiä tuottamaan enemmän. Puhutaan luovasta taloudesta, josta Markku Wilenius (2004) on kirjoittanut näin:

Olemme siirtymässä luovaan talouteen, jonka keskeisenä moottorina on kulttuuriosaaminen ja siitä kumpuava inhimillinen ja organisatorinen luovuus. Kulttuuriosaamista ovat kaikki ne inhimilliset kyvyt ja organisatoriset tekijät, jotka edesauttavat kulttuurisen pääoman hyödyntämisessä ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja tuotannollisessa toiminnassa. (Wilenius 2004, 11)

Luovuuden merkitys voimavarana tuotiin esille Opetusministeriön vuonna 2006 laatimassa luovuusstrategiassa. Sen tarkoituksena oli kiinnittää huomiota luovuuden kasvavaan merkitykseen hyvinvoinnissa ja vaikutuksessa yksilön sekä julkisen sektorin menestymiseen. Strategia halusi myös etsiä kehitysmahdollisuuksia yhteiskunnalle kasvavien kilpailu- ja tehokkuusvaatimusten välillä (Opetusministeriö 2006). Tarja Cronbergin (2010) tekemässä selvityksessä luovuuden ja talouden välistä suhdetta tarkastellaan taiteilijan näkökulmasta. Taiteilijoiden merkitys luovassa taloudessa on ylittää rajoja ja tuottaa vaihtoehtoja tulevaisuudelle. Tätä kautta tulevia kehityssuuntia pystytään paremmin ennakoimaan ja talouden näkökulmasta talous kasvaa (Cronberg 2010, 10).

Saukkosen ja Ruusuvirran vuonna 2009 tekemässä tutkimuksessa 23:n kaupungin tutkimusaineiston pohjalta voidaan huomata, että nykyään kulttuurin rooli myös taloudellista ja yhteiskunnallista hyvinvointia tuovana osana elämää on huomattu ja tunnustettu. (Saukkonen & Ruusuvirta 2009, 109)

Saukkosen ja Ruusuvirran tutkimusmateriaalin pohjalta tulee esille kulttuurisektorin asemaa vahvistavia tekijöitä. Tällaisia olisivat kulttuurin puolesta puhuvat vaikutusvaltaiset henkilöt. Myös kulttuuritoimijat voisivat vaikuttaa asemaan miettimällä yhteiskunnallista rooliaan sekä toiminnan vaikuttavuutta. (Mt. 114)

Opetusministeriön strategiassa esitettiin, että kulttuuripolitiikan asemaa vahvistetaan sisällyttämällä kulttuuri kaikkiin keskeisiin strategioihin. Eri taiteenalojen asemaa, sekä rahoitusjärjestelmää esitettiin myös kehitettäväksi edelleen. (Opetusministeriö 2006, 9)

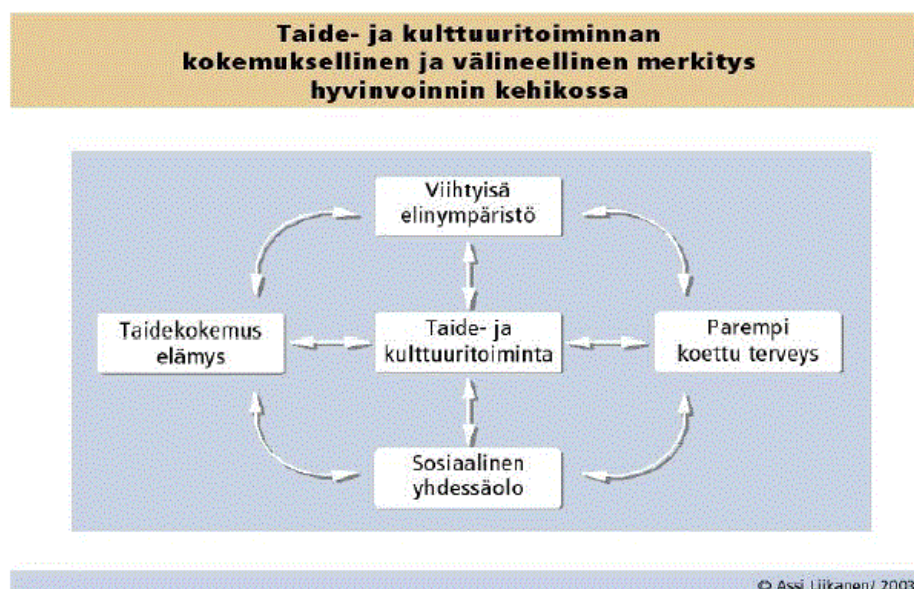
Seuraavissa kappaleissa käsitellään kulttuurin hyvinvointivaikutuksia ja hyvinvoinnin syntymisen teoriaa sekä kulttuuripalveluiden tämän hetken toimintamalleja.

3.2 Kulttuuri ja hyvinvointi

Kulttuuripalveluiden lisäämisellä on selkeä yhteys ihmisten hyvinvoinnin lisääntymiseen. Tämän vuoksi kaikilla ihmisillä pitäisi olla mahdollisuuksia osallistua kulttuurin kuluttamiseen asuinpaikasta, kunnan sijainnista ja taloudellisesta tilanteesta riippumatta.

Taide- ja kulttuuritoiminta vaikuttaa hyvinvointiimme, tästä kertovat niin kotimaassa kuin ulkomaillakin aiheesta tehdyt tutkimukset. Osallistuminen taiteen tekemiseen tai kulttuuritilaisuuteen tukee terveyttä. Toiminnalla voidaan tutkimusten perusteella esittää olevan ainakin neljä eri välineellistä vaikutusta ihmisen hyvinvoinnille. Ensimmäisenä ja tärkeimpänä vaikutuksena on nähty taide elämyksenä ja nautintona. Toisena on taiteen ja kulttuuritoiminnan yhteys hyvään terveyteen, parempaan työkykyyn sekä kokemuksiin hyvästä elämästä. Taiteen on todettu vaikuttavan myös

fyysiseen terveyteen, varsinkin osana kuntoutusta. Kolmas vaikutus ovat kulttuuritoiminnan ja harrastamisen myötä syntyvät verkostot. Neljäs vaikutus on taiteen vaikutus viihtyisämpään elinpiiriin esimerkiksi arkkitehtuurin ja sisustuksen kautta. (Liikanen 2010b, 57-61)

Kuva 1. Taide ja kulttuuritoiminnan merkitys hyvinvoinnille

Nämä samat vaikutukset tulevat esille myös Valtiotieteiden tohtori Hanna-Liisa Liikasen kuvaamassa mallissa (Kuva 1.) siitä, miten kulttuuri- ja taidetoiminta vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin.

Opetusministeriön julkaisun Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia (Liikanen 2010a, 10) mukaan kulttuurin painoarvon kasvu näkyy tämän päivän yhteiskunnassa kulttuurin kulutuksen kasvamisena. Kulttuurista etsitään elämään laatua, jota aineellinen vauraus ei tietyn pisteen jälkeen enää tuota. Kulttuurin kansantaloudellisen merkityksen kasvamisen myötä kulttuuriin kiinnitetään tulevaisuudessa entistä enemmän huomiota.

Kulttuurin vaikutukset hyvinvointiin on tunnustettu niin poliittisesti kuin hallinnollisesti-kin. Niinpä kulttuuriin osana koko valtakunnan hyvinvointipolitiikkaa tullaan tulevaisuudessa ohjaamaan resursseja (Liikanen 2010a). Erik Allardt on mallintanut hyvinvoinnin kolme pääulottuvuutta (Bardy, 2010. 37-45) seuraavasti.

Kuvassa viitataan "Loving" -sanalla siihen, että ihminen tarvitsee toisia ihmisiä ja suhteita toisiin ihmisiin tyydyttääkseen emotionaaliset tarpeensa. "Being" osoittaa sitä, että ihminen pystyy osallistumaan omaa elämäänsä koskeviin toimiin ja päätöksiin, sekä vapaa-ajan tekemisen mahdollisuuksiin.

"Doing" viittaa mielekkääseen työhön ja luonnosta nauttimiseen. "Having" merkitsee elinoloja, kuten toimeentuloa, asumista, työllisyyttä ja terveyttä. (Bardy, 2010. s.37-45)

Kuva 2. Hyvinvoinnin kolme pääulottuvuutta

Hyvinvoinnin ulottuvuudet täyttyvät kulttuuritoiminnassa hyvin. Oman kokemuksen mukaan toiminta luo ihmissuhteita. Ihminen pystyy osallistumaan päätöksen tekoon ja vaikuttamaan siihen, mitä vapaa-ajallaan tekee valiten itse mielenkiintonsa kohteen. Työn ja elinolojen merkityksekkyyttä kulttuuri ei pysty välttämättä poistamaan, mutta terveyden tukemisen kautta voi olla osallisena auttamassa näiden parantamisessa.

Hyvinvoinnin ulottuvuudet ovat toisiinsa sidoksissa ja tarvitsevat keskinäistä tasapainoa. Ihmisten yksilölliset kokemukset hyvinvoinnista vaihtelevat suuresti, mutta näiden kolmen ulottuvuuden välinen dynamiikka on aina kokemuksen keskellä. Kulttuurikaravaanin palveluiden avulla ihmisten hyvinvointiin voidaan vaikuttaa kulttuuri- ja taidekokemusten kautta. Osallistumisen kokemus jättää positiivisen muistijäljen ja innostaa ottamaan kulttuuria ja taidetta osaksi omaa elämää.

3.3 Kulttuuripalveluiden tuottamismalleja

Kaikissa Suomen kunnissa ja kaupungeissa tarjotaan kulttuuria niiden asukkaille. Kunta voi tuottaa palvelunsa itse tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Palveluja voidaan ostaa toiselta kunnalta tai muulta julkiselta tai yksityiseltä palveluntuottajalta. Palvelutuotantoon voidaan vaikuttaa myös parantamalla toimintaedellytyksiä esimerkiksi avustamalla toimitilojen hankinnassa. Kunnalla voi olla myös käytössä palveluseleitä, joilla asiakkaat voivat ostaa tarvitsemansa palvelun sen tuottajaksi hyväksytyltä taholta. (Saukkonen & Ruusuvirta 2009, 145) Tässä luvussa tarkastellaan tarjontaa julkisen yhteisön näkökulmasta, jotta tehtävää tutkimusta varten saataisiin selkeä kuva siitä, miten kunnat kulttuuria voivat tarjota.

Kulttuuripalveluiden tuotanto kuuluu julkisella sektorilla usein joko perus- tai hyvinvointipalveluihin. Suomen Kuntaliitto on vuoden 2007 sivistyspoliittisessa ohjelmassaan luonnehtinut kulttuuria ja kulttuuripalveluita seuraavasti.

Kulttuuri on oleellinen osa kunnan peruspalveluja. Yhteiskunnan eri vaikuttajatahot tunnustavat kulttuurin monipuolisen merkityksen yksilön hyvinvoinnin, yhteisön sosiaalisen rakenteen ja alueen elinvoimaisuuden kannalta. Hyvä kulttuurinen infrastruktuuri tukee alueiden profilointia ja vetovoimaisuutta samalla kun kulttuurilla on työllistävä vaikutus. Kunnissa tunnistetaan kulttuurin kokonaistaloudelliset ulottuvuudet, jotka perustelevat kulttuuripalveluiden tarpeellisuutta. Tämän laajan näkemyksellisyyden kautta löytyy myös tahtoa toiminnan resurssoinnille. (Suomen Kuntaliitto 2007, 50.)

Kulttuuripalveluiden kannalta epävarmuutta niiden järjestämisen tuo se, ettei näihin palveluihin ole kuntalaisilla subjektiivista oikeutta. Kunnat voivat järjestää tai olla järjestämättä niitä, laitoksiin liittymättömät kulttuuripalvelut ovat harkinnanvaraisia. (Saukkonen & Ruusuvirta 2009, 145)

Kulttuuripalvelujen tuottamista voidaan tarkastella erottamalla neljä eri näkökulmaa, joiden kautta palvelujen tuottamisen eroavaisuuksia voi helpommin hahmottaa:

1. Millaisia malleja on tilojen hankkimiseen, omistamiseen ja ylläpitämiseen eli toimitilajärjestelmä.
2. Millaisia rahoitusmalleja toiminnassa käytetään eli rahoitusjärjestelmä näkökulma.
3. Kuka tuottaa palveluja eli tuotannon organisaation näkökulma.
4. Mikä on käytännössä palvelun tuottamisen malli eli tuotanto- ja jakelutavan näkökulma. (Valkama & Marja-Aho & Siitonen 2004, 134)

Saukkosen ja Ruusuvirran vuonna 2007 tekemän tutkimuksen perusteella tutkimuskaupungeissa kulttuuritoimintaa tuotettiin enimmäkseen kunnan omin resurssein. Suurin osa yksityisille kulttuuritoimijoille suunnatuista maksuista oli avustuksia, mukana kuitenkin oli myös vuokrina maksettuja tukia ja ostopalveluita. Tutkimuksessa kuntien omistamia osakeyhtiöitä ja säätiöitä sekä kuntayhtymien ylläpitämiä kulttuuriorganisaatioita on käsitelty yksityisinä toimijoina. (Saukkonen & Ruusuvirta 2009, 153)

Tutkimuksessa mukana olleet kunnat tuottivat itse kulttuuripalvelunsa lähes kokonaan. Kuitenkin kuuden kaupungin kulttuuripalvelut tuotettiin ostamalla tai yksityisiä kulttuuritoimijoita avustamalla miltei puolella kulttuuritoiminnan kustannuksista (Mt.154). Yksityiset kulttuuritoimijat voivat kuitenkin tässä kohtaa sisältää myös esimerkiksi osakeyhtiömuotoisen kaupunginteatterin, ostopalvelut täysin kaupungin ulkopuoliselta toimijalta ovat siis vielä varsin harvinaisia. Tutkimuksen tulosten perusteella kunnallinen toteutusaste oli suurimmillaan museotoiminnassa ja pienimmillään teatteripalvelujen osalta (Mt.156).

Lukemani perusteella tulevaisuudessa on nähtävissä kuntien alueellisen yhteistyön lisääntymistä sekä palveluiden tuotantovastuiden jakamista. Kuntaliitoksen jälkeen panostus kulttuuritoimintaan uuden kunnan alueella tasapuolisesti on haastavaa. Kulttuurikaravaanin kannalta tämä tarkoittaa sitä, että ostopalvelupohjaista kulttuuritoimintaa maaseudulla voidaan tulevaisuudessa todellakin tarvita. Se kuka oston suorittaa ei ole välttämättä kunta tai kaupunki. Alueellisen toiminnan lisääminen ei kuitenkaan tarkoita, että kaikki kulttuuritoiminta olisi alueellista, vaan kulttuuritoiminnasta luonnollisesti alueelliseen toimintaan taipuvat osat voidaan toteuttaa mahdollisesti kuntayhteistyöllä.

Saukkosen ja Ruusuvirran tutkimuksessa haastateltujen kulttuurijohtajien mukaan palvelun ostaminen ulkopuoliselta toimijalta olisi usein potentiaalinen vaihtoehto asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia nostavien sekä paikkakunnan kilpailukykyyn ja taloudelliseen kasvuun vaikuttavien palveluiden osalta. Kunnallisen tuotantomallin sijaan ulkopuoliset palvelut olisivat mielekäs vaihtoehto myös, jos kyseessä olisi taiteellisesti tai kulttuurillisesti uusi aluevaltaus, eikä kaupungilla olisi ennestään omaa toimintaa tällä alueella. (Mt.174)

Toisaalta tutkimukseen osallistujat kertoivat myös, että osa kaupungin tukemista yksityisten tuottamista toiminnoista oltaisiin valmiita siirtämään kokonaan kaupungin hallinnoimaksi. Tällä keinoin palvelujen saanti voitaisiin turvata ja palveluita pystyttäisi ohjaamaan poliittisesti paremmin. (Mt.174)

Kaikki mallit ovat hyviä, jos niitä toteutetaan fiksusti ja jos ihmiset ymmärtävät, mitä ne ovat tekemässä. Ja hyvätkään mallit eivät toimi, jos osapuolilla, tilaajalla ja tuottajalla tai mitä ne sitten ovatkaan, ei ole kirkkaana mielessä se, mitä [kukin] tekee, ja jos ei vallitse jonkinlaista konsensusta siitä mihin pyritään. (Mt.175)

Ostopalveluiden käyttämistä julkisella sektorilla rajoittaa julkisten hankintojen lain mukainen palvelun tarjoajien kilpailuttaminen. Kulttuuripuolen toiminnan kilpailuttamisen hidasteena on toimijoiden vähyys, joka vaikeuttaa kustannusvertailua. Tulevaisuudessakaan tämän toimintatavan lisääntymistä ei nähdä kovin realistisena. Kulttuuritoiminnan avustaminen onkin lähestynyt käytännön toteutukseltaan perinteistä ostotoimintaa, vaikka laillisesti se ei sitä olekaan. Avustuskohteiden haluttaisiin vastaavan kunnan kulttuuripoliittisia tavoitteita mahdollisimman hyvin ja siihen vanhan aikainen avustusten jakomalli ei kovin hyvin välttämättä vastaa. Mallin nähdään olevat myös liian lyhytjänteinen ”vuosi kerrallaan” -syklinsä vuoksi. (Mt.186)

Kulttuurin ja taiteen luovan luonteen vuoksi ei kaikkea voi sopia ennakoon. Kuntien kulttuuritoimijat eivät halua liikaa rajoittaa tekemisen vapautta. Nämä talouden ja politiikan sekä taiteen väliset vaikutukset ovat ikuisuuskysymyksiä, jotka ovat melko herkkää aluetta. Turhaa riskinottamista vältetään kunnissa, eikä paikallisten toimijoiden kanssa tehtyjä sopimuksia haluta laittaa katkolle. Luottamuksen säilyttäminen kuntien ja kulttuuritoimijoiden kesken on kulttuuritoiminnan jatkumisen kannalta tärkeää (Mt.189). Kulttuuripalvelut muuttuvat tulevaisuudessa, murroksen määrää on kuitenkin vaikeaa ennustaa. Kunnat suhtautuvat varovaisen uteliaasti muiden kuntien käytäntöihin, eikä suuria askelia muutoksen tiellä haluta ymmärrettävästi ottaa tekemättä ensin perinpohjaista tutkimusta asiasta.

3.4 Palvelun tuotteistaminen

Kun tavoitteena on muodostaa palvelutuote, on hyvä tarkastella myös tuotteistamisen periaatteita. Näiden avulla palvelutuote saadaan muodostettua niin, että myöhemmin sen muokkaaminen ja monistaminen on mahdollisimman yksinkertaista. Palvelun tuotteistamisen avulla helpotetaan tuotteen myyntiä. Kun palvelu on hyvin muotoiltu ja sitä pystytään helposti havainnollistamaan ostajalle, myös ostopäätöksen teko helpottuu.

Jari Parantaisen mukaan asiakas saadaan kiinnostumaan antamalla ”törkeä” lupaus palvelusta. Ennen tätä on määriteltävä kuka asiakas on ja millainen ongelma palvelulla on tarkoitus ratkaista. Lunastettavissa olevan ”törkeän lupauksen” jälkeenkin palvelutuote on asemoitava niin, että se erottuu kilpailijoista. Asiakkaalle on korostettava palvelun hyötyjä. Toimivan nimen ja hinnan määrittämisen jälkeen käsitellään toimitussisältö ja mahdolliset vastaväitteet. (Parantainen 2008, 134)

Palvelu ei näy, jollei sitä tehdä jollain tavoin näkyväksi. Todiste siitä, että palvelu on tapahtunut, voidaan toteuttaa monella eri tavalla. Todiste voi olla suuri tai pieni, esimerkkinä taiteltu vessapaperi hotellin vessassa. Sitä ei voi olla huomaamatta, mutta silti se ei pistä silmään. Palvelutodiste on siis jokin konkreettinen asia, joka on merkinä palvelusta. Myös palvelumaisema alleviivaa ja yksilöi palvelua ja sen lisäarvoa. Palvelumaisemaa on ympäristö missä palvelu tapahtuu ja siihen luetaan myös esimerkiksi tilojen tuoksut ja lämpötilat. (Tuulaniemi 2011, 92)

Tuulaniemen (2011) mukaan asiakas haluaa, että palvelu on hyödyllinen, käytettävä, johdonmukainen ja haluttava. Näihin ulottuvuuksiin pääsemistä voi helpottaa kysymyksillä: Kuinka hyvin palvelumme vastaavat asiakkaiden tarpeisiin? Mitkä jakelukanavat toimivat parhaiten? Kuinka vaivatonta palvelua on käyttää? Millainen on käyttäjäkokemus? Kuinka tehdä palvelusta erottuva, ainutlaatuinen ja mieleenpainuva? Yritykset, joihin kunnat ja kaupungit tässä tapauksessa luen, toivovat palvelulta tuloksellisuutta, tehokkuutta sekä erottuvuutta. Palvelun tuloksellisuus tulee esille siinä, että se tuottaa sen minkä on luvannutkin. Tehokkuus mitataan resurssien järkevällä käytöllä (Mt.102).

Palvelun konkretisoinnissa auttaa sen ajatteleva ja hahmottaminen palvelumallin kautta. Näytelmän dramaturgian ja käsikirjoituksen tavoin, palvelumalli kertoo mistä palvelussa on kyse ja mitä siinä käytännössä tapahtuu. Palvelumallin avulla asiakkaiden havaintomateriaalin valmistaminen onnistuu sujuvasti. Palvelumallia voidaan myös käyttää halutessa suoraankin havaintomateriaalina osittain tai kokonaisuudessaan, mikäli niin halutaan. Asiakkaan saama selkeä kuva palvelusta on ostopäätöksen kannalta avain asemassa. (Mt. 233) Parantainen (2008) on kokemuksensa perusteella sitä mieltä että referenssikuvaukset ovat yksi myyjän tärkeimmistä työkaluista. (Parantainen 2008, 137)

Uuden tuotteen tapauksessa referenssikuvauksia ei ole mahdollista olla, joten palvelumalli kertoo asiakkaalle palvelun olevan tarkasti mietitty. Kulttuurikaravaanin palvelumallin avulla palvelua olisi helpompi lähteä esittelemään ja tarjoamaan eri tahoille. Konkreettinen esimerkki palvelusta voidaan saada aikaan ja dokumentoida palvelumallin avulla toteutettavalla ensimmäisellä Kulttuurikaravaanin ”matkalla”.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksen lähtökohtana oli tehdä laadullinen tutkimus muutamassa eri kunnassa tai kaupungissa. Tutkimukseen valittiin kolme eri puolilla Suomea sijaitsevaa kuntaa ja kaupunkia. Maantieteellisesti tutkimukseen valitut paikkakunnat olivat Varsinais-Suomessa (A), Etelä-Savossa (B) sekä Pohjanmaalla (C). Koska tutkimuksen yhtenä tarkoituksena on luoda tuote, jolla saataisiin kulttuuripalvelutarjontaa myös sinne, missä sitä ei muuten ole, valittiin tutkimuspaikkakunniksi pieniä kuntia tai kaupunkeja, jotka ovat joko maaseutua tai maaseutumaisia.

Ennen tutkimuksen lähettämistä soitettiin kuntien kulttuuripalveluiden vastuuhenkilöille. Puhelun aikana kerrottiin kehitteillä olevasta kulttuuripalvelutuotteesta sekä myös lyhyesti tutkimuksen sisällöstä. Kaikille tutkimukseen lupautuneille annettiin lyhyt kuvaus siitä, millaisesta kulttuuripalvelusta Kulttuurikaravaanissa olisi kyse. Heille annettiin seuraavanlainen kuvaus:

”Kulttuurikaravaanissa on tarkoituksena antaa mahdollisuus paikallisille taiteen/kulttuurin tekijöille töitä (opetustyötä) edes hetkellisesti. Palvelun tarkoituksena on myös, että se mahdollisesti käynnistäisi omassa kunnassa tekemisen halun ja vuorovaikutuksen taiteentekijän ja asukkaiden välillä. Palvelun toivottaisiin aktivoivan osallistavaan taide- ja kulttuuritoimintaan niitäkin taiteilijoita, jotka eivät ole olleet aiemmin mukana yhteistoiminnassa. Toimintaa leimaisi tuore ote ja ehkä vähän epätavallisetkin ratkaisut opetustyössä. Kulttuurikaravaanin kurssit olisivat muutamasta päivästä muutamaan kuukauteen kestäviä. Kurssitoiminta on ensisijaisesti suunniteltu alueille, missä ei muuten välttämättä ole kulttuuritarjontaa.”

Tämän jälkeen tutkimukseen lupautuneille lähetettiin kysymykset sähköpostitse. Laadullisen tutkimuksen suorittamisen kannalta henkilöhaastattelut olisivat olleet paras vaihtoehto. Koska tutkittavat kunnat sijaitsevat eri puolilla Suomea, olisi ollut mahdotonta matkustaa kaikkialle, ja siksi materiaalin yhdenvertaisuuden vuoksi päätettiin, suorittaa kysely sähköpostitse. Kyselyyn vastaamiseen annettiin kaksi viikkoa aikaa.

Taiteilijapuolelta tutkimukseen valittiin kuntien alueilla toimivat läänintaiteilijat. Heitä lähestyttiin kunnan kulttuuripalveluhenkilön suostuttua tutkimukseen. Valituista alueista ehdittiin lähestyä Varsinais-Suomessa toimivaa läänintaiteilijaa (1), sekä Etelä-Savossa toimivaa läänintaiteilijaa (2). Pohjanmaalta ei saatu kuntia lupautumaan tutkimukseen, joten siellä ei kontakteja läänintaiteilijoihinkaan otettu.

Sähköpostihaastattelun haasteena on, että vaikka tutkimukseen olisikin lupauduttu, voi sähköpostiin vastaaminen jäädä tekemättä. Vastaamisesta muistuttamisen jälkeenkään tutkimukseen lupautuneet eivät toimittaneet vastauksiaan yhtä kunnan kulttuuripalveluiden tuottajaa (A) sekä läänintaiteilijaa (1) lukuun ottamatta. Tämä vaaransi tutkimuksen toteuttamisen.

Tämän vuoksi tehtiin päätös toteuttaa tutkimus hieman paikallisemmin pelkästään Varsinais-Suomen alueella. Lopullisessa tutkimuksessa on mukana kunnan kulttuuripalveluiden tuottaja (A), kunta (D), sekä kaksi taide-elämän edustajaa (3 ja 4) läänintaiteilijan (1) lisäksi. Aineiston kerääminen tehtiin haastatteleamalla taiteilijat henkilökohtaisesti heidän kotonaan. Molempia kuntaedustajia haastateltiin sähköpostitse, jotta haastattelujen lähtökohta olisi molemmilla sama. Läänintaiteilijaa haastateltiin myös sähköpostitse.

Mukana olevista taiteilijoista toinen (3) on tehnyt jonkun verran opetustyötä, mutta ei tee sitä säännöllisesti. Toinen (4) ei ole tehnyt opetustyötä ollenkaan. Mukana olevissa paikkakunnissa on hyvin erilaiset tavat kulttuuritoiminnan järjestämisessä, toinen (A) toimii täysin yhdistyspohjalla ja toisella (D) on paljon kaupungin omaa kulttuuritoimintaa, vaikka yhdistystoiminta on myös kohtuullisen vilkasta. Molemmat tutkimuksessa mukana olevista kaupungeista ovat pieniä, alle 10 000 asukkaan maalaispaikkakuntia. Toinen on kunta (D) ja toinen kaupunki (A).

Omassa kotikaupungissani, Salossa, tehtiin syksyn 2012 aikana mielenkiintoinen ehdotus: Kaupungissa toimiva kulttuuriyhdistysten kattoyhdistys teki kaupungille tarjouksen kulttuuripalveluiden tuottamisesta. Tarjouksessa lupauduttiin tuottamaan osa kulttuuripalveluista kaupunkia halvemmalla. Mallia tarjoukseen oli haettu Göteborgista, jossa kaupunki vastaa kulttuurialan laitosten kuten museoiden toiminnasta ja yhdistykset ovat vastuussa muusta kulttuuritoiminnasta. (Areva, 2012)

Kaupunki harkitsee ehdotusta rauhassa, joten valitettavasti en saa työhöni mukaan kaupungin päätöstä asiasta. Siksi haastattelin muun tutkimusmateriaalin tueksi Salossa asuvaa kulttuuritoiminnan kehittämisprojekteissa toiminutta kulttuurituottaja Anu Taivaista.

Aineistoa käsiteltiin pelkistämällä (Seitamaa-Hakkarainen 1999). Ensin kirjoitetut vastaukset irrotettiin kysymyksistä ja niiden joukosta alettiin hakemaan vastaaja kerrallaan ylösnousevia tiivistyksiä, kirjaten niitä samalla ylös. Tämän jälkeen vastaajakohtaiset tiivistykset yhdistettiin yhdeksi ja niistä karsittiin päällekkäisyydet sekä yhdistettiin saman teeman alle menevät osat. Teemojen perusteella kirjoitettiin sekä taide- että kuntaosapuolien näkökulmasta malli palvelussa tärkeistä asioista. Näiden pelkistettyjen kertomuksien perusteella molempien osapuolten näkökulmat tulevat esiin palvelumallissa ja auttavat osaltaan tekemään siitä toteuttamiskelpoisen.

4.1 Tutkimustulokset: kunnat

Kuntatoimijat olivat kulttuuritoimintarakenteeltaan hyvin erilaisia toisiinsa nähden. Toinen vastanneista (D) toteutti kulttuuritoimintaansa kunnan kulttuurisihteerin järjestämän kulttuuritoiminnan, sekä olemassa olevan kolmannen sektorin palveluiden avulla. Tämä vastaa kunnissa eniten käytössä olevaa mallia, vaikkakin jokaisella kunnalla on tarkemmin tarkasteltuna täysin oma malli toteutukseen. Erot johtuvat vallitsevista olosuhteista kunnan yhdistys- ja talouspääomissa.

Toinen (A) tutkimuksen osallistuneista kunnista toteuttaa kulttuuritoimintansa lähes täysin yhdistyspohjaisesti. Tämä on mahdollista, koska kunta kustantaa käytännössä kulttuurituottajan työpanoksen yhdistyksille sekä tukee yhdistyksiä avustuksin. Yhdistyksille myönnettävät avustukset ovat suuruusluokaltaan samankaltaisia mitä perinteisen kulttuurituotantomallin mukaisesti yhdistyksille jaettaisiin. Tällä kunnalla ei siis ole omaa kulttuuriorganisaatiota ollenkaan.

Haastateltujen toimijoiden keskinäisen erilaisuuden vuoksi myös vastaukset erosivat toisistaan jonkin verran. Tavanomaisemman kulttuuripalvelujen tuottamismallin omaavan kunnan (D) mielestä kulttuurin tehtävä on paikallishistorian esiin tuominen

tapahtumien avulla. Kulttuuripalvelut tuottavat kulttuurielämyksiä paikkakuntalaisille. Niitä toteutetaan joko yksin kunnan kulttuurisihteerin toimesta tai yhdessä kolmannen sektorin kanssa. Heillä yhteistyö paikallisten kolmannen sektorin kanssa on kiinteää ja suuressa roolissa tapahtumien tuottamisessa. Budjetin rajallisuudesta johtuen, tapahtumien tuottamisessa talkootyöllä on suuri rooli.

Ostopalvelu ajatuksena tuntui tästä kunnasta (D) vieraalta, varsinkin jos palvelun järjestävä organisaatio tulisi kokonaan kunnan ja omien sidosryhmien ulkopuolelta. Ostopalvelu nähtiin hyvin epätodennäköisenä vaihtoehtona, koska sen tarjoama taso ja lisä kunnan (D) varsinaiseen kulttuuritoimintaan ei uskottu olevan niin merkittävä että hankinta kannattaisi tehdä.

”Millainen olisi ideaalitalanteessa ulkopuolinen ostopalvelu? Mitä sen tulisi tarjota? En osaa sanoa tarkemmin, kun en ole ajatellut koko asiaa. - - En vaan keksi, mikä se voisi olla?” (Haastateltu, kunta D)

Kunnan (D) oma kulttuuritoiminnan, sekä yksin että yhdessä paikallisten toimijoiden kanssa, koetaan olevan niin riittävän, ettei mitään ulkopuolista palvelua nähdä realistisena mahdollisuutena.

”Mutta kun meillä toimii niin hyvin tuo yhteistyö (kolmas sektori), emme siis tällä hetkellä tarvitse mitään.” (Haastateltu, kunta D)

Myös pieni kulttuuritoiminnan budjetti asettaa omat vaikeutensa nähdä ostopalvelu osana toimintaa. Projektirahoituksen turvin ostopalvelua voitaisiin ajatella osana kunnan kulttuuritoimintaa, mikäli se tarjoaisi selvästi omasta tarjonnasta poikkeavaa toimintaa.

Yhdistyspohjalta kulttuuritoimintaa tuottavan kunnan (A) vastauksissa näkyi oman kunnan ennakoluuloton toiminta. Heidän mielestään ostopalvelu on kunnalle edullinen vaihtoehto verrattuna kunnan tuottamaan kulttuuriin. Kulttuuritoiminnassa näkyy tällä tavoin toteutettuna vapaus kunnasta.

”Toisaalta taas (yhdistys) saa melko vapaat kädet toteuttaa itseään, ilman turhaa byrokratiaa.” (Haastateltu, kunta A)

Kulttuuripalveluiden koordinaattorina toimiva kulttuurituottaja toimii niin sanotussa kattoyhdistyksessä, joka ohjaa yhteistä toimintaa yhdistysten kanssa. Byrokratia on vähäistä johtuen hallintomuodosta ja päätökset kattoyhdistysten toiminnasta tehdään sen jäsenyhdistysten kanssa hallituksessa. Tällä mallilla kulttuuritoiminta osallistaa yhdistyksiä kokovaltaisempaan kulttuurituotantoon eri tavalla kuin perinteisessä mallissa. Tavoitteena tässä kunnassa on paikallisen kulttuuriharrastuksen ja -toiminnan edistäminen. Kulttuuritoiminnan vaikutuksen nähdään kohdistuvan asukkaiden hyvinvoinnin lisäksi erityisesti alueen matkailuun. Kulttuuritoiminta on kunnalle (A) tärkeää myös paikkakunnan elinvoimaisena pysymisen vuoksi. Toiminnan järjestämisen syyksi ja seuraukseksi koettiin yhteenkuuluvuuden tunne ja sen vahvistaminen.

”Kuntaliitokset mietityttävät. Näin ollen elämme aika mielenkiintoisia ja jännittäviä aikoja. Tosin vaikka liittyisimmekin x tai x kanssa yhteen, en uskoisi paikallisen yhdistystoiminnan vähenevän. Päinvastoin, se saattaisi lisätä ns. yhteenkuuluvuuden tunnetta ja oman paikkakunnan kulttuuritoiminnan vaalimista.”
(Haastateltu, kunta A)

Kuntien (A ja D) osalta ostopalvelu toiminta olisi parasta silloin kun se toisi uusia vaihtoehtoja omaan kulttuuripalvelutoimintaan tai toteuttaisi kunnan kulttuuripalvelut kuntaa edullisemmin. Toiminta nähtäisiin helpommin mahdollisena hanketoiminnan kautta, joka mahdollistaisi rahoituksen ja kokeilemisen.

4.2 Tutkimustulokset: taiteilijat

Taiteilijoiden (3 ja 4) haastatteluissa nousi esiin useita palvelumallin tekemisessä huomioon otettavia tekijöitä. Heidän näkökulmastaan tärkeitä asioita palvelumallia muodostettaessa oli monia. Taloudelliselta kannalta toiminta, josta saa edes satunnaista palkkaa on tervetullutta. Riittävä taloudellinen apu mahdollistaa taiteellisen työn tekemistä.

Kulttuurikaravaanin kaltaisen toiminnan koettiin tuovan lisää vuorovaikutusta taiteilijan elämään. Se nähtiin myös mahdollisuutena kasvattaa verkostoja ja lisätä taiteilijan ammatin sosiaalista ulottuvuutta. Vaikka toiminta perustuisi yhdessä

tekemiselle, haluttiin kuitenkin säilyttää itsenäisyys ja taiteilijan vapaus toteuttamistapojen suhteen.

”...se, että kunnioitetaan omaa ammattiosaamista, että uskotaan tekijään niin että saa itse räätälöidä kurssia ja että toiminta on joustavaa. Ennakkoluuloton suhtautuminen, että ei olla jähmeitä tarjonnan suhteen, luotetaan taiteilijan ammattiosaamiseen.” (Taiteilija 3)

Kulttuuri ja taide haluttiin yhdistää osaksi elämää luonnollisella tavalla. Ammattitaiteilijan kokemuksien kautta uskottiin osallistujien saavan elämyksiä (Taiteilija 3). Taiteilijan tavasta elää koettiin ihmisten saavan kokemuksia erilaisesta elämäntyylistä. Yhteisöllisyys nähtiin tärkeänä osana toimintaa. Taiteen haluttiin menevän sinne missä ihmisetkin ovat.

”Mulla tulee mieleen saman tien, että taide pitää viedä ihmisten tykö, ei saa jäädä odottamaan että ihmiset tulee kurssille” (Taiteilija 4)

Taiteilijalle toiminta ihmisten parissa on myös mahdollisuus oman työn markkinointiin (Taiteilija 4). Samalla koettiin hänen saavan palautetta omalle työlleen (Taiteilija 3). Taiteilijan osalta mallin byrokratia haluttaisiin pitää mahdollisimman pienenä (Taiteilija 3). Hän (3) haluaisi tehdä mahdollisimman paljon sitä, mikä on hänen ydinosaamista aluettaan; taidetta.

Taiteilijoiden (3 ja 4) kannalta ihanteellinen palvelumalli mahdollistaisi taloudellisen avun ja lisän heidän varsinaiselle työlleen. Opetustyö olisi itsenäistä ja taiteilija saisi itse vaikuttaa toteutustapaan ja tyyliin, sekä sisältöön. Toiminta toisi taiteilijoille mahdollisuuden vuorovaikutukseen sekä verkostoitumiseen paikallisten toimijoiden kanssa. Yhteisöllisyyden lisääminen olisi tärkeää. Toiminnan kautta osallistuvat ihmiset saisivat elämyksiä ammattitaiteilijan ammattitaidon kautta, sekä kokemuksia erilaisista tavoista elää ja ansaita elantonsa. Taiteilija saisi toiminnan kautta palautetta omasta työstään. Mallin byrokratia olisi osallistuvan taiteilijan kohdalta mahdollisimman vähäistä.

Läänintaiteilijalle (1) esitettiin samat kysymykset kuin taiteilijoillekin (3 ja 4). Haastateltu läänintaiteilija on toiminut paljon osallistavan yhteisötaiteen projekteissa, joita on toteutettu maaseudulla. Hän (1) näki Kulttuurikaravaanin kuvatun toiminnan tuovan taiteilijoille lisätulojen lisäksi kontakteja paikallisten kanssa sekä kosketusta yleisöön.

Yleisön lähestymistavassa hän näki suuren mahdollisuuden toteuttaa sitä ilman hierarkkista opetusta. Yhteisötaide eri muodoissaan olisi hänen mielestään paras vaihtoehto toteuttaa vuorovaikutusta ja innostaa ihmisiä kulttuuritekijöiksi. Läänintaitelijan toimenkuvaan kuuluu toimia omalla alueellaan aktivoiden ja edistään taiteiden välistä vuoropuhelua (Taiteenkeskustoimikunta, 31.10.2012).

Toiminta erilaisten ihmisryhmien kanssa tuottaisi hänen (1) mukaansa parhaiten hedelmää, kun työ olisi pitkäjänteistä. Toivomuksena oli, että pienten ennakoimattomien ja yllättävien projektien rahoitukseen tulisi joku tapa. Tämän kaltainen lyhyen aikavälin toiminta voi hänen (1) mielestään synnyttää hienoja tuloksia sekä tekijöille että asukkaille.

Ongelmana kuntasektorilla hän (1) näki tila- ja palkkausongelmat. Kunnat haluavat päästä eroon ylläpidettävistä rakennuksista leikatakseen kustannuksia. Tämä tuottaa ongelmia toimijoille, jotka eivät itse omista tai joilla ei ole mahdollisuutta olla vuokralla sopivissa tiloissa.

4.3 Tutkimustulokset: kulttuurituottaja

Haastattelin kuntien ja taiteilijoiden lisäksi myös monissa kunnallisissa kulttuurin kehittämishankkeissa toiminutta kulttuurituottaja Anu Taivaista. Hänelle esitettiin yhdistelmä molemmista kysymyslomakkeista. Taivainen (2012) näki ostopalvelutoiminnan kulttuurin toteuttamisessa mahdollisuutena. Ideaalitulanteessa kuntapuolella palvelurakenne olisi selkeä. Palvelurakenteen selkeys auttaisi suunnittelussa. Suunnitelmat tehtäisiin tarpeeksi ajoissa valmiiksi, jo reilu vuosi ennen varsinaista toteutusaikaa. Resurssit, kuten rahalliset resurssit, olisivat hyvin selvillä ja tuottajalla olisi ns. talli tai pankki tekijöitä, josta hän voisi ohjata tekijöitä eri projekteihin. Taivaisen mukaan tämän kaltaista toimintaa on jo olemassa Iso-Britanniassa.

Taiteilijoiden osallistuminen kunnalliseen toimintaan on hyvin paljon kiinni joustavuudesta (Taivainen 2012). Oma varsinainen työ ei saa kärsiä satunnaisista opetuksesta tai muusta osallistumisesta. Taiteenlajit vaikuttavat paljon taiteilijan rytmiin tehdä omaa työtä, siksi tuottajan on tunnettava laaja-alaisesti eri taiteenlajien toteutustapo-

ja. Taiteilijoiden päivärytmit vaihtelevat paljon ja tämä tulisi myös ottaa huomioon toiminnassa. Toisin sanoen toiminnan olisi oltava joustavaa ja taiteilijan olisi itse saatava valita osallistuminen ja sen aikataulut. Taivainen korosti myös taiteilijoiden huomioimista toiminnan suunnittelussa.

Kulttuurituottaja Taivaisen mukaan taide tulisi viedä sinne, missä ihmisetkin ovat. Taiteen ei tule olla jotain kaukaista, vaan osa joka päiväistä elämää. Ihmisiä osallistavat taiteen muodot muuttavat taiteilijan roolia yhteiskunnassa. Tämä on suuri hyödyttävä voima, joka tulisi huomata. (Haastattelu, Taivainen)

”Mukana oleville taiteilijoille esimerkiksi Polku –projekti on ollut kasvun paikka. He ymmärtävät, että heillä on signaalin etsimisen taitoa ja prosessitaitoa. Tämän kaltaisten yhteisöllisten projektin kautta taiteilijoiden yhteiskunnallinen tehtävä muuttuu. Tämä onkin juuri se hyödyttävä voima mitä yhteiskunnan kannattaisi hyödyntää” (Taivainen, 2012)

Kulttuuritoimijoiden olisi oltava itse aktiivisesti tarjoamassa toimintaansa paikkoihin, jotka eivät ehkä ensin vaikuta sopiviltakaan. Kaupungin ja kuntien sisällä olisi tehtävä poikkiyhteistyötä eri organisaatioiden välillä ja tämä onnistuisi jos aikataulut, toimet ja resurssit olisivat ajoissa selvillä. (Taivainen, 2012)

”Kulttuuripalvelun tuottamisprosessi on kunnan yhteistä. Kunnalla voi olla vaikka osallistumisen teemavuosi. Osallistuminen voi olla kulttuurin jalkautumista mihin vaan ihmiset menee.” (Taivainen, 2012)

Koulut ja päiväkodit, sekä vanhainkodit, olisivat luonnollisia paikkoja taidekokemuksiin. Kynnys pienenee lähes olemattomaksi, kun taide tulee sinne missä ihmiset ovat. Yritysten kanssa taide olisi mahdollista ottaa osaksi toimintaa työhyvinvoinnin kautta. Tämä on teema, johon on viime vuosina panostettu voimakkaasti, johtuen osaksi teeman esillä olostakin. Työikäiset voisivat saada taidekokemuksia muiden ryhmien kanssa myös esimerkiksi kirjastoissa ja nuorisotaloilla. (Taivainen, 2012)

Kulttuuristen toimintojen ylläpito vaatii rakenteita. On tehty ja parhaillaan tehdään monta hyvää hanketta liittyen kulttuurisen toiminnan hyvinvointivaikutuksiin ja jalkauttamiseen ihmisten pariin. Hankkeiden loputtua jäljelle jäävät rakenteet testatuista malleista, joiden avulla toimintaa voidaan rakentaa pysyvämmäksi. Mallit toiminnalle ovat tärkeitä. (Taivainen, 2012)

Osaaminen on kulttuuri- ja taide puolella taiteilijoilla ja yhdistyksissä. Tämän vuoksi kunnan tai kaupungin on otettava nämä osaajat osaksi toimintaa. Kun kulttuuritoimijat ovat tasavertaisia toiminnassa kunnan kanssa, tuo tämä voimaantumista. Kulttuuri-toimijat voivat itsekin osallistua rahoitukseen, vaikka hakemalla omalle toiminnalleen apurahaa. Tämänkin vuoksi suunnitelmat on hyvä olla ajoissa valmiit. Tasavertainen toiminta osallistaa ja antaa mahdollisuuden vaikuttaa toimintaan, mikä on taiteilijoille tärkeää. Tämän kaltainen toiminta on suuri voimavara. Toimintaa on toteutettu Salossa Hymykuopat – ja Polku –hankkeissa Anu Taivaisen johdolla. (Taivainen, 2012)

5 TULOSTEN ANALYSOINTI JA PÄÄTELMÄT

Sekä kuntapuolella että taiteilijoiden joukossa oli havaittavissa halua muokata nykyistä kulttuuripalveluiden rakennetta kunnissa. Väistämättä tuleva muutos kuntaliitosten muodossa tuo epävarmuutta tulevaisuuteen. Tämän vuoksi mallit, jotka toimivat kuntaliitoksista huolimatta, ovat tarpeen.

Kuntatoimijat näkivät ostopalvelun sekä mahdollisuutena että epävarmana vaihtoehtona. Perinteisellä mallilla toimivassa kunnassa (D) ei osattu ajatella, mitä ostopalvelu voisi tuoda lisää nykyiseen palvelutarjontaan. Tämän vuoksi palvelumallin kirjoittaminen ja hyötyjen esiintuominen ovat Kulttuurikaravaanin kannalta tärkeitä. Palvelun on pystyttävä luomaan lisäarvoa kulttuuritoimintaan kiinnostaakseen vakiintuneet ja toimivat kulttuuripalvelut omaavia kuntia. Ostopalvelu ajatuksena voi tuntua vieraalta. Täysin ulkopuolelta tuleva ostopalvelu koettaisiin ehkä kylmäksi tavaksi toimia, mutta jos ostopalvelun tekemiseen osallistetaan oman paikkakunnan väkeä, voi kuva palvelusta muuttua. Paikkakunnan ”me”-hengen, paikallisidentiteetin sekä paikallisten piirteiden esille tuominen koettiin molemmissa kunnissa tärkeäksi. Tämä voisikin olla yksi johtoajatus palvelun toteuttamisessa.

”Kulttuuritoiminnalla, joka on tuotettu yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa, on suuri rooli kunnassa. Kuntalaiset pitävät itsekkin tekemisestä ja tuovat myös omia ideoita, mitä he haluaa kuulla ja nähdä tai järjestää yhdessä.”
(Haastateltu, kunta D)

Saukkosen ja Ruusuvirran tekemän tutkimuksen mukaan kulttuuripalvelun ostaminen ulkopuoliselta toimijalta olisi potentiaalinen vaihtoehto, jos se vaikuttaisi paikkakunnan kilpailukykyyn tai kyseessä olisi taiteellisesti ja kulttuurillisesti uusi aluevaltaus, eikä kaupungilla olisi ennestään omaa toimintaa tällä alueella. (Saukkonen & Ruusuvirta 2009, 174)

Omien tutkimustulosten ja teorian perusteella ulkopuolinen ostopalvelu kiinnostaisi kuntia eniten kun se tarjoaisi uudenlaista, innovatiivista kulttuuritoimintaa, joka voisi jopa vaikuttaa kunnan kilpailukykyyn ja imagoon. Edellä mainittu paikallisten piirteiden esiintuominen voisi toimia tässä hyvin lähtökohtana.

Erityisesti läänintaiteilijan (1) painottama yhteisöllisyys toimisi paikallispiirteiden käsittelyssä ja työstämisessä hyvin. Kulttuurituottaja Taivaisen haastattelun mukaan yhteisöllisissä projekteissa kontaktit muihin osallistujiin muuttavat taiteilijoiden yhteiskunnallista asemaa ja luovat taiteilijan tekemälle työlle yhteiskunnallisen merkityksen. Cronbergin tekemän selvityksen mukaan taiteilijoiden merkitys luovalle taloudelle on ylittää rajoja ja tuottaa vaihtoehtoja toiminnalle (Cronberg 2010, 10). Palvelun kannalta mukana olevat taiteilijat olisivat mahdollisuus luoda jotain uutta ja ainutlaatuista kunnan omista lähtökohdista.

Jotta ostopalvelu olisi luotettava, tulisi käytettävän mallin olla selkeä ja muokattava. Tuottamisen tason korkealaatuisuuden tulisi olla todennettavissa, tämä lisäisi luotettavuutta. Vaiheiden dokumentointi ja mallintaminen tuo tuotannon konkreettiseksi. Projektirahoituksen hakeminen ostopalveluun tulisi mahdollistaa. Projektien avulla ostopalvelu tulisi kunnillekin helpommin hankittavaksi, sillä kuntien ostopalvelutoimintaa rajoittaa laki julkisista hankinnoista. Ostopalvelut kilpailutetaan lain määrittelemän hintatason mukaan. Jos tarjolla ei ole samankaltaista toimintaa, voi kilpailutusta olla vaikea tehdä (Saukkonen & Ruusuvirta 2009, 186).

Projektirahoituksen hakemista varten olisi Kulttuurikaravaanin toimintamuodon oltava sopiva. Toimin hankeneuvojana paikallisessa Leader- toimintaryhmässä, tästä syystä tiedän, että maaseutujen elävöittämisen tarkoitettua Leader –rahoitusta voisi hakea, jos Kulttuurikaravaani olisi yhdistys tai säätiö. Yrityksillekin Leader – rahoitusta myönnetään, mutta tukiprosentit ovat huomattavasti alhaisemmat (max. 50 %) kuin yleishyödyllisissä hankkeissa (max. 90%). Jos toimintaa lähdetäisiin toteuttamaan hanke pohjalta, olisi suunnitelma toiminnasta tehtävä valmiiksi ennen hankkeen aloittamista.

Taiteilijoiden näkökulmasta ostopalveluna tuotettavassa kulttuuripalvelussa on positiivista ajoittainen työllistymismahdollisuus. Taiteilijan työn epäsäännöllisyyden vuoksi on tärkeää, että edes satunnaisesti on mahdollisuus tehdä työtä, josta tietää tulevan tuloja. Taloudellisen tuen lisäksi satunnaisen kulttuuritoiminnan koettaisiin tuovan lisää omaan työhön. Rutiinien rikkominen on tärkeää ja siksi väliaikainen toiminta olisi hyvä mahdollisuus tähän. Kulttuurikaravaaniin osallistuminen toisi myös osallistujien lisäksi hyvinvointia taiteilijoillekin. Teoria osassa esitelty Erik Allardtin malli hyvinvoinnin pääulottuvuuksista (s.11) osoittaa hyvin paikkansa pitävyyden.

Kulttuuripalvelun kautta osallistujat ja opettavassa roolissa olevat saisivat kontaktia toisiin ihmisiin, jolloin emotionaaliset tarpeet tyydyttyisivät (Loving). He saisivat myös osallistua omaa elämäänsä koskeviin toimiin ja päätöksiin (Being). Taiteilijoiden kohdalla tämä pitäisi erityisesti paikkansa, kun heidän itsenäisyytensä taiteilijana säilytettäisiin ja luotettaisiin ammattiosaamiseen toiminnan muodostamisessa (Being/Doing). Viimeinen ulottuvuus (Having) täytyisi erityisesti taiteilijoiden kohdalla. (Bardy, 2010, 37-45)

Tutkimustulosten mukaan vuorovaikutus kulttuuripalvelun kautta kaikkien toimintaan osallistuvien kanssa koetaan taiteilijoiden (3 ja 4) keskuudessa positiivisena mahdollisuutena verkostoitua ja saada sosiaalista ulottuvuutta muuten yksinäiseen taiteilijan työnkuvaan. Myös läänintaiteilija (1) ja Anu Taivainen tukivat tämän sosiaalisen ulottuvuuden lisäämistä taiteilijan työn oheen.

Kulttuuripalvelun avulla tuotettava kulttuuri haluttaisiin osaksi jokapäiväistä elämää, eikä vain kurssitoiminnaksi. Kurssitoiminnan koetaan olevan liian yksipuolista. Sekä läänintaiteilija että kulttuurituottaja Taivainen olivat sitä mieltä, että yhteisötaide on paras tapa tuoda taide ihmisten arkeen. Tekemällä taidetta yhdessä ihmisten kanssa kynnys kokemiseen laskee. Taiteen tulee olla siellä missä on ihmisiä. He molemmat toivoivat, että toiminta olisi pitkäjänteistä ja ennakoitavissa hyvin, tämä mahdollistaisi apurahojen hakemisen ja mahdollisimman monen organisaation mukaan saamisen. Taiteen tekeminen yhdessä eri toimijoiden kanssa laskee myös hierarkiaa ja saa aikaan yhdessä vaikuttamista. Taiteilijoiden rooli yhteiskunnassa muuttuu ja heidän nähdään luontevana osana arkista toimintaa. Taiteilijoiden yksinäinen puurtaminen saa vastapainoa osallistavista toiminnoista ja he saavat kommentteja työstään.

Opetustyössä tulisi huomioida taiteilijoiden ammattiosaaminen ja kunnioittaa sitä. Läänintaiteilijan (1) mielestä opetus terminä on liian hierarkinen ja hän suosisi mieluummin yhteisöllistä lähestymistapaa kaikessa toiminnassa. Kulttuuritoimijoiden osaamisen tunnustaminen luo taiteilijoille luottoa kuntaan ja kuntalaisiin. Kunnalta puolestaan poistuu tarve taide- ja kulttuuritoiminnan ydinosaamisen hallitsemiseen, kun kunnan alueella olevien taiteilijoiden osaamista on helppo käyttää (Taivainen, 2012).

Tutkimuksen arvioiminen

Tutkimuksen toteuttamiseen vaikutti suuresti se, ettei kaikilta alkuperäisesti suunnitelluilta vastaajilta lopulta vastauksia saatu. Tämä vaikutti tutkimuksen toteuttamiseen niin, että lopputuloksessa kaikki vastausaineisto on Varsinais-Suomen alueelta. Vaikka palvelumalli on tarkoitus tehdä koko Suomessa toimivaksi, tämä tutkimus ei anna tietoa siitä, onko eri puolilla Suomea erilainen käsitys kulttuurin ostopalvelutoiminnasta.

Tutkimukseen osallistuneet taiteilijat, kunta ja kaupunki ovat kaikki hyvin toisistaan poikkeavia, tämä tuo vastausten perusteella muodostetulle pohjalle vahvuutta. Otokoot ovat tutkimuksessa hyvin pienet, 2 taiteenalan edustajaa, ja 2 kuntatoimijaa sekä yksi molemmilla sektoreilla toiminut kulttuurituottaja ja yksi läänintaiteilija. Tästä syystä yleispätevää pelkistystä niistä ei voi tehdä. Tutkimustuloksia on kuitenkin käytetty palvelumallin muodostamisessa näkökulmana, sillä sellaisen ne hyvin tarjoavat.

Koska tutkimus toteutettiin sekä henkilöhaastatteluin että sähköpostitse, ei vastauksiin voi suhtautua aivan samalla tavalla. Henkilöhaastattelutilanteessa haastattelija voi selittää kysymystä, mikäli haastateltava ei sitä täysin ymmärrä. Haastatteluja tehdessä joitain kysymyksiä muotoiltiin uudestaan haastatellun pyynnöstä. Toisaalta taiteilijahaastattelut ovat molemmat tehty henkilöhaastatteluina, joten ne ovat keskenään vertailukelpoisia. Kuntapuolta on kuultu sähköpostin avulla, mikä antoi vastaajille aikaa miettiä vastauksiaan henkilöhaastattelua enemmän. Molemmat kuntahaastattelut ovat siis myös keskenään vertailukelpoisia.

Läänintaiteilijan ja kunnan kulttuuripalveluiden kehittäjän kommentit ovat tälle tutkimukselle keskeinen lisä varsinaisen aineiston pienuuden vuoksi. Ne tuovat lisää erilaisten tahojen ääntä esille ja antavat uskottavuutta tutkimuksen tuloksille aineiston koosta riippumatta.

Kuntatoimijoiden osalta tutkimuksen tuloksena ei ollut mielikuva heidän ihannemallistaan, vaan mielikuva siitä, mitä mieltä mallista ollaan ja voisiko se soveltua omaan palvelun tarjontaan. Toisaalta taiteilijat ovat kiinteä osa tätä palvelua ja sen toteutta-

mista, joten heidän näkemyksensä palvelusta on todella tärkeä. Palvelusta on kuitenkin saatava muotoiltua myös sellainen, että se kiinnostaa potentiaalisia ostajia. Kuntatoimijoiden kysymyksiä olisi voinut muotoilla hieman eri tavalla, näin tietoa olisi saatu enemmän. Taiteilijoiden osalta kysymysten muotoilu onnistui kohtalaisen hyvin. Heidän osaltaan haastattelun suorittamistapa vaikutti tiedon saamiseen positiivisesti.

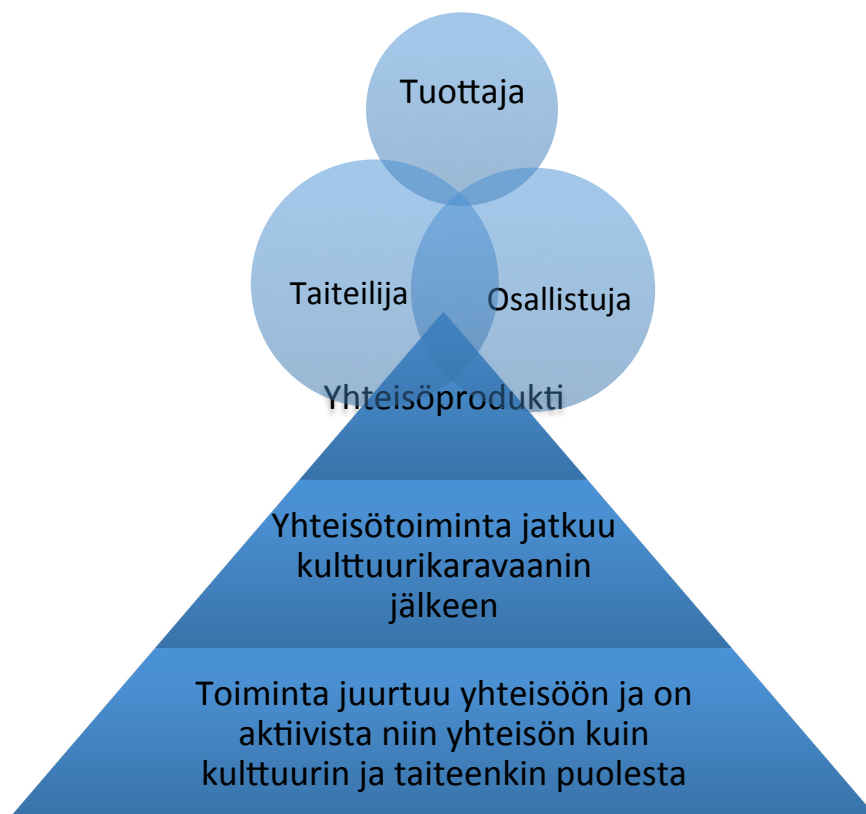
6 KULTTUURIKARAVANIN PALVELUMALLI

Tutkimuksen perusteella pystytään muodostamaan alustava palvelumalli. Vaikka palvelumalli todellisuudessa kertoo ja kuvailee mahdollisimman tarkasti tapahtuvan palvelun, ei tässä tapauksessa näin voida tehdä. Palvelu toteutetaan yhdessä taiteilijan kanssa, siksi palvelu voidaan tuotteistaa vain joiltakin siihen soveltuvilta osin. Yhteisöllisyys on tärkeä osa Kulttuurikaravaania.

Kulttuurikaravaanin palvelut on suunnattu kunnille, kolmannelle sektorille sekä yksityisille toimijoille. Tavoite on luoda toimintaa, joka aktivoi paikkakunnan omia verkostoja. Toiminnan jälkeen paikkakunnalle jää elämään yhteistoiminnan alku, josta syntyy uutta kulttuuritoimintaa.

Kulttuurikaravaani toimisi parhaiten yhdistyspohjalla, tämä olisi helpoin tapa aloittaa toiminta EU- rahoituksen turvin. Tällä tavoin lähtökohta on luoda kulttuuritoimintaa ja uusia verkostoja paikkakunnille. Yhdistyspohjalla toimintaa voidaan rahoittaa esimerkiksi osin EU:n kautta saatavilla hankerahoituksilla. Omaa rahaa on tämän kaltaisessa toiminnassa aina myös oltava, julkinen rahoitus ei ole koskaan yhdistyksen ollessa hakijana 100%. Rahoitusprosentit vaihtelevat hanketyypistä riippuen 60-90%. Yksi vaihtoehto voisi olla hankerahoituksen hakeminen Kulttuurikaravaania luotsaavalle yhdistykselle. Omarahoitusosuus voitaisiin kerätä kylältä mihin palvelu kohdistuu. Sopimukset omarahoituksesta olisi tehtävä hanketta haettaessa kylien kanssa omarahoituksen turvaamiseksi. Tällä tavoin toiminta saataisiin käyntiin pienellä panostukselta niin tarjoajan kuin ostajankin puolelta. Hanketoiminnalla saatuja kokemuksia kannattaisi käyttää mallin edelleen kehittämiseen.

Kuvassa Kulttuurikaravaanin palvelumallista (Kuva 6.1) voidaan nähdä, kuinka tuottaja on pienemmässä roolissa taiteilijaan ja osallistujaan nähden. Mallissa tuottaja on ohjailijan ja käytännön tuottamisesta huolehtijan roolissa. Varsinainen produkti saadaan aikaan taiteilijan ja osallistujan tai osallistujien yhteisvaikutuksella, josta syntyy myös mallin yhteisöllisyys. Paikallinen yhteisöllisyyden lisääntyminen on mallin lisäarvo, jota se kylälle tai kunnalle tarjoaa.

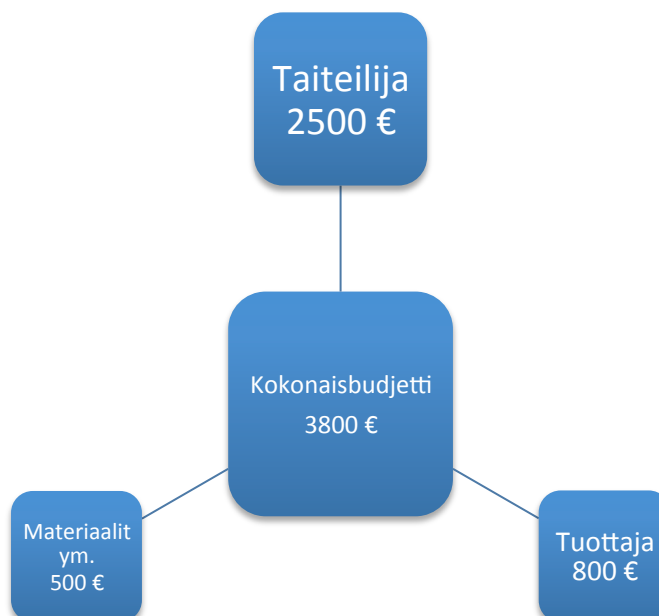

Kuva 6.1: Kulttuurikaravaanin palvelumalli

Palvelumallissa (Kuva 6.1) on kuvattu yksi palvelu. Kuvassa mallin budjetista (Kuva 6.2) tuottaja saa riittävän toimeentulon kolmen tai neljän palvelun tuottamisella kuukausittain. Taiteelliset osaajat palkataan aina kunkin paikkakunnan omalta alueelta tai sen läheisyydestä. Tällä tavoin vuoropuhelu, joka syntyy toiminnan aikana taiteilijan ja osallistujien välille, voi jatkua Kulttuurikaravaanin lähdettyä.

Palvelumallin budjetin (Kuva 6.2) voidaan nähdä, että taiteilija saa yhdestä Kulttuurikaravaanin ”matkasta” noin kuukauden tuloa vastaavan ansion. Tällä pyritään varmistamaan se, että ainakin hetkellisesti taiteilijalla on varma tulo.

Paikkakuntalaiset rakentavat teoksen yhdessä taiteilijan kanssa. Aloituspiste voi olla esimerkiksi paikkakunnan perintö ja identiteetti. Käsiteltävät aiheet voivat nostaa perinnön ja identiteetin arvoa, sekä saavat paikkakuntalaiset miettimään mikä on oma suhde aiheisiin. Teoksen muodostumiseen vaikuttaa valittu taiteilija sekä myös osallistuvat paikkakuntalaiset. Tämä yhdessä tehty teos on merkki voimien yhdistämisestä ja saa aikaan uutta toimintaa. Perinteet ja identiteetti voidaan nähdä monin eri tavoin. Teoksen avulla voidaan miettiä, olisiko perinteitä tai paikkakunnan

Kuva 6.2 Palvelumallin budjetti

identiteettiä mahdollista hyödyntää vanhasta poikkeavalla tavalla. Mukana oleva taiteilija saa valita työajat oman toimintaansa sopiviksi. Taiteilijan ja osallistujien vuorovaikutus luo arvokasta yhteisöllisyyttä.

Toteutukseen liittyvät järjestelyt hoidetaan Kulttuurikaravaanin toimesta, joten nämä eivät rasita taiteilijaa tai osallistujia. Osallistumisen kautta taiteilija saa tärkeän kanavan paikkakuntalaisiin ja palautetta omalle työlleen.

Kulttuurikaravaanin palvelumalli toisi kylälle seuraavia etuja: nostaisi haluttua kulttuuriperintöä esille, lisäisi asukkaiden tyytyväisyyttä, aktivoisi kulttuurielämää ja lisäisi yhteisöllisyyttä.

Tämän tutkimuksen pohjalta Kulttuurikaravaanin toimintamallia voidaan lähteä kehittämään edelleen järjestämällä tilaisuuksia, joissa yhteisöllistä menetelmää työstetään taiteilijoiden ja kuntalaisten kanssa. Tällä tavoin malli saadaan aidosti käyttäjäystävälliseksi ja puoleensavetäväksi. Palvelumallin kriittiset kehityspisteet ovat kehittää toimintatapa, joka kiinnostaa ihmisiä ja aktivoi toimintaan. Taiteilija olisi saatava mahdollisimman lähelle ihmisiä ja heidän arkeaan. Lopullista palvelutoimintaa voisi mahdollisesti olla esimerkiksi kirjastoissa, kirjastoautoissa ja kylien kokoontumispaikoissa. Toisaalta toimintaa voisi ehkä viedä ihmisten koteihinkin. Jotta mallista tulisi toimiva, se tarvitsee vielä tarkennusta ja kehitystä.

Muuttuvat kuntarakenteet pakottavat palveluiden tuottamisen myös muuttumaan. Kulttuuripalveluiden tuottamista kunnan ulkopuolella tunnustellaan varovaisen kiinnostuneesti. Tällä hetkellä vain yhdeksän kuntaa on Suomessa ulkoistanut kulttuuripalvelunsa kokonaan (Palm, 2012). Ulkoistamisen mahdollisuus on kuitenkin realistisesti olemassa Salossakin. Tähän viittaa Salon kulttuurilautakunnan puheenjohtaja Siv Ilolan kommentti, jossa hän sanoo Pro Rantakivien pyytämän summan olevan jopa liian pieni vastine kulttuurin tuottamisesta (Palm, 2012).

Karkkilan kaupunki on tehnyt ohjeistuksen ostopalvelun ja avustuksen välisestä rajasta. Ohjenuorana ohjeistuksessa on ostopalveluiden osalta käytetty hankintalakia vaikka summat jäisivätkin pieniksi sen rajoihin nähden. Karkkilassa on linjattu, että esimerkiksi liikunta- ja päiväleiripalveluita voidaan ostaa yhdistyksiltä tai yrityksiltä ostopalvelusopimuksen teon jälkeen. Toimijat voivat tehdä tarjouksen haluamastaan kokonaisuudesta kaupungille, joka harkitsee hyväksyykö tarjouksen. (Keränen, 2012)

Nämä esimerkit näyttävät konkreettisesti, että ostopalvelut ovat todennäköisesti tulevaisuudessa normaali tapa palveluiden toteuttamiseen myös kulttuurin puolella. Kulttuurikaravaanin kaltainen palvelu voisi hyvinkin olla mahdollista muutenkin kuin vain tämän työn tekijän ajatuksissa.

LÄHTEET

Areva, Mari 2012. Yhdistykset valmiita ottamaan lisää vastuuta kulttuuripalveluista. Salon Seudun Sanomat 23.9.2012.

Bardy, Marjatta, 2010. Hyvinvoinnin moniulotteisuus. Teoksessa Kolmannella lähteellä. Toim. Nelli Koivisto & Kai Lehtikainen & Riitta Pasanen-Willberg & Minna Ruusuvirta & Pasi Saukkonen & Pirita Tolvanen & Arsi Veikkolainen. Kokos-palvelut, Teatterikorkeakoulu. Helsinki. 37 – 45.

Cronberg, Tarja, 2010. Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo. Selvittäjä Tarja Cronbergin raportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:6. Viitattu 21.10.2012:
http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2010/Luova_kasvu_ja_taiteilijan_toimeentulo.html

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 1992/728.

Liikanen, Hanna-Liisa, 2010a. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimintaohjelmaksi 2010-2014. Opetusministeriö. Viitattu 13.10.2012:
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/OPM1.pdf?lang=fi>

Liikanen, Hanna-Liisa, 2010b. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia. Teoksessa Kolmannella lähteellä. Toim. Nelli Koivisto & Kai Lehtikainen & Riitta Pasanen-Willberg & Minna Ruusuvirta & Pasi Saukkonen & Pirita Tolvanen & Arsi Veikkolainen. Kokos-palvelut, Teatterikorkeakoulu. Helsinki. 57 – 61.

Liikanen, Hanna-Liisa (Assi), Kulttuuri ja hyvinvointi -esitelmä. Viitattu 13.10.2012:
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Tapahtumakalenteri/2009/02/Liitteet/Kulttuuri_ja_hyvinvointi_Assi_Liikanen.pdf

Keränen, Hanna 2012. Tarjoa ostopalveluita tai hae kohdeavustuksia vuoden loppuun mennessä. Karkkilainen 24.10.2012.

Kolmannella lähteellä. Toim. Toim. Nelli Koivisto & Kai Lehtikainen & Riitta Pasanen-Willberg & Minna Ruusuvirta & Pasi Saukkonen & Pirita Tolvanen & Arsi Veikkolainen. Kokos-palvelut, Teatterikorkeakoulu. Helsinki.

Palm, Päivi 2012. Isossa porukassa riittää voimaa. Turun Sanomat 19.10.2012.

Parantainen, Jari, 2008. Rakenna palvelusta tuote 10 päivässä: Tuotteistaminen. Talentum. Helsinki.

Saukkonen, Pasi & Ruusuvirta, Minna, 2009. Toiveet, tavoitteet ja todellisuus. Tutkimus kulttuuripolitiikasta 23 kaupungissa. Yliopistopaino. Helsinki.

Seitamaa-Hakkarainen, Pirita. 1999. Kvalitatiivinen sisällön analyysi. Viitattu 21.10.2012:
http://www.metodix.com/fi/sisallys/01_menetelmat/02_metodiartikkelit/seitamaa_kvalitatiivinen_sisallon_analyysi/05_kvalitatiivinen_sisallon_analyysi?tree:D=168595&tree:selres=168600&hrpDelimChar=&parentCount=2&type=7

Suomen Kuntaliitto, 2007. Sivistyksen suunta: Suomen Kuntaliiton sivistyspoliittinen ohjelma. Suomen Kuntaliitto. Helsinki.

Taiteenkeskustoimikunta. Viitattu 31.10.2012. Saatavilla:
<http://www.taiteenkeskustoimikunta.fi/web/hame/laanintaiteilijat>

Tuulaniemi, Juha, 2011. Palvelumuotoilu. Talentum. Hämeenlinna.

Tynjälä Päivi, 1991. Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien luotettavuudesta. Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja.

Valkama, Pekka & Marja-Aho, Mikko & Siitonen, Pentti, 2004. Kaupunginosan palvelujen järjestämisen vaihtoehdot. Suomen kuntaliitto. Verkkojulkaisu. Viitattu 21.10.2012 Saatavilla:
<http://shop.kunnat.net/download.php?filename=uploads/p091005131833l.pdf>

Valtioneuvoston selonteko kulttuurin tulevaisuudesta. 2011. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 13.10.2012 :

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2011/liitteet/OKM08.pdf?lang=fi>

Wilenius, Markku, 2004. Luovaan talouteen: kulttuuriosaaminen tulevaisuuden voimavarana. Sitran julkaisusarja 266. Edita. Helsinki.

Yksitoista askelta luovaan Suomeen. Luovuusstrategian loppuraportti. Opetusministeriön julkaisuja 2006:43. Viitattu 21.10.2012:

http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2006/Yksitoista_askelta_luovaan_Suomeen

LIITTEET

LIITE 1

KYSELY KUNTIEN KULTTUURITOIMINNASTA – KULTTUURIKARAVAANI

Kulttuuripalvelu Kulttuurikaravaanissa on tarkoituksena antaa mahdollisuus paikallisille taiteen/kulttuurin tekijöille töitä (opetustyötä) edes hetkellisesti. Palvelun tarkoituksena on myös, että se mahdollisesti käynnistäisi omassa kunnassa/kaupungissa tekemisen halun ja vuorovaikutuksen taiteentekijän ja asukkaiden välillä. Taiteilijat voisivat siis olla jotain muita kuin vaikkapa kansalaisopisto – toiminnassa mukana olevia. Toimintaa leimaisi tuore ote ja ehkä vähän epätavallisetkin ratkaisut opetustyössä. Kulttuurikaravaanin kurssit olisivat muutamasta päivästä muutamaan kuukauteen kestäviä. Kurssitoiminta on ensisijaisesti suunniteltu alueille, missä ei muuten välttämättä ole kulttuuritarjontaa.

Millä tavoin kulttuuritoiminta on järjestetty kunnassanne/kaupungissanne? Miten sitä saadaan aikaan? Miksi se on järjestetty näin?

Onko kulttuuritoiminnan vaikutuksia määritelty? Jos on, niin mitä ne ovat?

Mitä kulttuuritoiminnalla halutaan saada aikaan?

Millainen rooli kulttuuritoiminnalla on?

Painottuuko kulttuuritoiminnassanne jokin tietty alue muita enemmän? Jos kyllä, niin miksi näin on?

Onko teillä käytetty tai käytössä ostopalveluja kulttuuripalveluiden järjestämiseksi?

Olisiko ulkopuolinen ostopalvelu realistinen vaihtoehto kulttuuripalveluiden järjestämiseksi?

Millainen olisi ideaalitilanteessa ulkopuolinen ostopalvelu? Mitä sen tulisi tarjota?

Miten ostopalvelun käyttäminen eroaisi verrattuna kuntani/kaupunkini kulttuurin-tuottamisen normaalimalliin? Toisiko se etuja? Entä haittoja?

Millaisena näette kulttuurin tulevaisuuden kunnassanne/kaupungissanne?

KIITOS VASTAAMISESTA!

LIITE 2

KYSELY KULTTUURIPALVELUTUOTETTA VARTEN - KULTTUURIKARAVAANI

Kulttuuripalvelu Kulttuurikaravaanissa on tarkoituksena antaa mahdollisuus paikallisille taiteen/kulttuurin tekijöille töitä (opetustyötä) edes hetkellisesti. Palvelun tarkoituksena on myös, että se mahdollisesti käynnistäisi omassa kunnassa/kaupungissa tekemisen halun ja vuorovaikutuksen taiteentekijän ja asukkaiden välillä. Taiteilijat voisivat siis olla jotain muita kuin vaikkapa kansalaisopisto – toiminnassa mukana olevia. Toimintaa leimaisi tuore ote ja ehkä vähän epätavallisetkin ratkaisut opetustyössä. Kulttuurikaravaanin kurssit olisivat muutamasta päivästä muutamaan kuukauteen kestäviä. Kurssitoiminta on ensisijaisesti suunniteltu alueille, missä ei muuten välttämättä ole kulttuuritarjontaa.

Miten taiteentekijät voisivat hyötyä määräaikaisesta opetustyöstä?

Millainen kuntien/kaupunkien kulttuuripalvelurakenne olisi ihanteellinen taiteentekijöiden kannalta? Mitä elementtejä siinä olisi?

Millä keinoin opetustyö voisi edistää taiteen ja kunnan/kaupungin asukkaiden vuorovaikutusta?

Mitä ajatuksia ostopalvelun avulla tuotettu kunnan kulttuuripalvelu herättää?

KIITOS VASTAAMISESTA!